

## ՔԱՐՈՉԽՈՍԱԿԱՆ

### Տ. ՀՈՎԱԿԻՄ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԻ ՔԱՐՈՉԸ՝ ԽՈՍՎԱԾ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐՈՒՄ ՄԱՏՈՒՑՎԱԾ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻՆ

(15 հունիսի 2008)

*«Եւ լուայ ձայն յերկնից, որ ասէր ցիւ.  
«Գրեա՛, երանի մեռելոցն, որք ի Տէր ննջեցին  
այժմիկ վաղվադակի. զայս ասէ Հոգին, քանզի  
հանգեան յաշխատութենէ իւրեանց, բայց միայն  
գործք իւրեանց չոգան զհետ նոցա»:*

*«Եվ երկնքից լսեցի մի ձայն, որ ասում էր  
ինձ. «Գրիր. երանի այն մեռելներին, որոնք  
այժմյանից իսկ ննջեցին ի Տէր: Հոգին այս բանն  
է ասում. հանգստացան իրենց տքնությունից, և  
միայն իրենց գործերի արդյունքը հետևեց ի-  
րենց»:*

(Հովհ. Հայտ. ԺԴ 13)

Միրելի քույրեր ու եղբայրներ, այս օրերին լրացավ Ամենայն Հայոց Գարեգին Առաջին երջանկահիշատակ հայրապետի մահվան իններորդ տարին: Եվ այսօր, սրբազան այս տաճարում, ոգեկոչում ենք հիշատակը երջանկահիշատակ հայրապետի: Սրբազան Պատարագի այս պահին անդրադառնալով հայրապետի մահվան խորհրդին՝ Սուրբ Հովհաննեսի Հայտնության վերն ասված տողերի հետևությամբ պիտի հաստատենք, որ երանելի են մեր «ի Տէր հանգեալ» հայրապետները, քանի որ իրենց գործերն այնպիսին էին, որ հետևում էին իրենց մինչև անդրաշխարհ: Եվ իրապես. ի՞նչը պետք է մեռնի նրանց մեջ: Իմաստուններից մեկը նշում է, որ մահը գոյություն ունի այս աշխարհին բնորոշ՝ հպարտ, ինքնափառաբանման և սին փառքի փնտրտուքների համար. սակայն նրանց բոլորովին օտար էին թե՛ մեկը, թե՛ մյուսը, որովհետև ինչպես Առակաց գրքում է գրված, ոչ թե հպարտությունը, այլ խոնարհությունն է նախորդել նրանց փառքին: Մահը գոյություն ունի զգայական կրքերի և մարմնավորի համար, գոյություն ունի ատելության, նախանձի և դիակալության համար: Սակայն նման անկումներից մաքուր էին նրանց հոգիները: Իրենց կյանքը նվիրելով Աստծուն և սեփական ժողովրդին ծառայելուն, ամենայն արդարությամբ նրանց ապրած կյանքը կարելի է բնորոշել Միրաքի բառերով. «Իմաստության արմատը երկյուղն է Տիրոջից, և նրա ոստերը՝ երկար կյանքը: Տիրոջ հանդեպ երկյուղը վանում է մեղքը, իսկ երկյուղ չունեցողը չի կարող արդարանալ»:

Նրանց՝ հայրապետների առաքինի կյանքն ու կենսակերպը կենաց ծառ է բոլոր նրանց համար, ովքեր ապավինում են իրենց: Քանի որ այդ ծառը միշտ բարձրանում է Աստծո մոտ և Սողոմոնի պես կարող է ասել Տիրոջը. «Չէ՞ որ Քեզ ճանաչելն իսկ բովանդակ արդարություն է, և Քո զորությունը գիտենալը՝ արմատ անմահության»: Եվ քանի որ արդարության ճանապարհը տանում է դեպի կյանք, ռիսկալիների ճանապարհը՝ դեպի մահ, ուստի հավատում ենք, որ ինչպես Իմաստության գրքի մեջ է գրված, թե «Անեղծությունը մարդուն մոտեցնում է Աստծուն» (Իմաստ. Զ 20), և որ նրանց համար մահ գոյություն չունի և հանգչելով ի Տեր՝ նրանք երանելի են դառնում:

Սիրելի քույրեր և եղբայրներ, երանելի են Հայոց հայրապետները: Մեր հայրապետների ապրած կյանքին, ժամանակաշրջաններին անդրադառնալիս զարմանալ կարելի է, թե ինչպիսի դժվարությունների ու փորձությունների միջով են անցել ու կարողացել պահել ու պահպանել ոչ միայն Հայ Եկեղեցին իր ողջ առաքելությամբ, այլև ստեղծել են այն ամենը, ինչ կոչվում է հայ հոգևոր և աշխարհիկ մշակույթ, հայկականություն՝ իր ամբողջության մեջ: Դեռ ոչ վաղ անցյալի քսաներորդ դարում էր, երբ մեր հայրապետները ապրեցին իրենց զավակների նահատակության ողբերգությունն ու կորուստը Հայոց ցեղասպանության դժնդակ տարիներին, դիմագրավեցին բոլշևիզմի և սառը պատերազմի հարվածներին, սակայն մնացին աննկուն, անհաղթ և հզոր: Այսօր մենք նրանց երանելիներ ենք կոչում, որովհետև, ինչպես այսօրվա առաքելական ընթերցվածն է ուսուցանում, նրանց հզորությունն այս աշխարհից չէր, քանզի Աստված ընտրեց այս աշխարհի տկարներին, որպեսզի ամաչեցնի հզորներին: Նրանց երանելիներ ենք կոչում, որովհետև տեսնելով նրանց գործերը և ուսանելով նրանց վարդապետությունը, փաստում ենք, որ այդ ուսմունքը հենց ա՛յն իմաստուն ուսմունքն էր, որ Առակաց գրքի խոսքերով կյանքի աղբյուր է և որը մեզ գերծ է պահում ուզածդ որոգայթից և հոգևոր մահից:

Այդպես ապրեց և իր ապրածի պտուղները մեզ ավանդեց նաև մեր ժամանակների Հայոց հայրապետներից երջանկահիշատակ Գարեգին Առաջինը: Երանելի էր Գարեգին Առաջին երջանկահիշատակ հայրապետը, ով երկար տարիներ ծառայեց Սփյուռքում և իր փառապանծ կյանքն ավարտեց Մայր Հայրենիքում՝ ծառայելով որպես Հայ Եկեղեցու առաջին սպասավոր՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս:

Մենք որպես քրիստոնյաներ հիշելով նրան՝ այսօր չենք տխրում: Արդարև, մարմինն այդ, որ այս սրբազան տաճարի կողքին այսօր հանգչում է խաղաղության մեջ, հոգևոր առումով մեզ տրտմություն չի պատճառում, սակայն մենք կարոտում ենք նրա մաքուր և ազնիվ քրիստոնեական ոգուն, որ հեռացավ մեզանից: Ափսոսում ենք, որովհետև այլևս պատմություն է նրա ոգեշնչող, ուսուցանող, ազնվացնող և իմաստնացնող անձը՝ որպես մե՛ծ ուսուցիչ: Արագորեն անցան այն տարիները, երբ նա մեզ էր հեղում իր հավատքը, իր սերն ու իր լույսը, բայց մխիթարված ենք, որովհետև նա այսօր էլ շարունակում է խրատել և հորդորել, յուրաքանչյուր հայորդու մղել կյանքի մեծ իմաստի մասին մտորումների, մանավանդ, երբ ընթերցում ես նրա շիրմաքարին դրոշմված առաքյալի խոսքը. «Մարդ է, զոր գործէ գերկիր»: Նա դեռ այս կյանքում ապրում էր ոչ թե ժամանակի մեջ, այլ հավիտենականության, որը հատկապես ար-

տահայտվել է նրա ստեղծագործ կյանքում, որն իր ամբողջության մեջ կարելի է բնորոշել իր գրքերից մեկի խորագրով՝ «Հանդիպում երկրի և երկնքի միջև»:

Միքելի եղբայրներ և քույրեր, շատ է պատահել, երբ ուսումնասիրություններ կատարելիս փորձել ենք ինչ-որ հարցի պատասխան փնտրել և գտնել օտար աստվածաբանների գործերում, ապա ի վերջո նույն հարցի պատասխանն ամբողջությամբ՝ իր սպառնիչ և բավարարող բացատրություններով գտել ենք երջանկահիշատակ հայրապետի հոգնորոգ գրվածքներում: Պարզ և հստակ, բայց խորագնա վերլուծություններով նա ընթերցողի առջև է բացում մարդկային հոգին հուզող բազմաթիվ հարցերի պատասխաններ, որոնց հեղինակը բոլոր իրավունքներն ունի հաստատելու, որ ամեն մարդ, ով ճշմարտությունից է, իմ ձայնը լսում է: Նրան խորթ էր ճշմարտության բացահայտման նկատմամբ անտարբերությունը: Նրա գրիչը մինչև մահ շարունակեց ծառայել ճշմարտությանը: Շարունակեց բացահայտել քրիստոնյայի կյանքում ծնվող հարցերի նորանոր, արդիական և հայրենաշունչ պատասխաններ: Նրա կյանքն ու ժառանգությունը նման էին մանանեխի այն հատիկին, որը փոքր է, քան բոլոր սերմերը, սակայն երբ աճում է, բոլոր ճյուղերից ավելի է մեծանում ու ծառ է լինում այն աստիճան, որ երկնքի թռչունները գալիս են ու նրա ճյուղերի վրա հանգստանում:

Եղբայրներ ու քույրեր, թող մեր՝ հատկապես երիտասարդներին, մտքերն ու հոգիները լինեն այդ մանանեխի սերմի կրողները, որոնք աճում են երկրի վրա և դառնում ճշմարիտ կյանքի վկաները: Եվ թող նրանց կյանքի օրինակը ուղեցույց լինի մեզ բոլորիս համար, քանզի որքան որ ծանոթանում ենք նրանց կյանքին, նրանց գործած սխրանքներին, այն կրակին, որի միջով նրանք անցել են, այնքան ավելի ենք տեսնում և զգում մեր տկարությունները, որ դրսևորվում է հայրենիքի և Եկեղեցու նկատմամբ սիրո նվազմամբ, հուսալքությամբ և դասալքությամբ: Փորձենք նրանց՝ մեր փառավոր հայրերի կյանքն օրինակ ունենալ և ուղեցույց: Փորձենք նմանվել նրանց, ովքեր հավատացին Տիրոջ այն խոսքին, թե ով կենդանի է ու Ինձ հավատում է, հավիտյան չի մեռնի: Աղոթենք, որպեսզի Տեր Հիսուս Քրիստոս ողորմի բոլոր հոգիներին ու նաև Գարեգին Առաջին հայրապետի հոգուն, ում հանգստյան համար այսօր պաշտոն պիտի մատուցվի Վեհափառ Հայրապետի բարձր նախագահությամբ: Եվ թող Աստծո շնորհները լինեն մեզ ամենքիս հետ այժմ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն: